Олександр П. Тищенко

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті здійснено компаративний аналіз кількісних та якісних показників розвитку житлового господарства та житлових умов населення в європейських країнах і в Україні. Оцінено рівень комфортності наявного житла та динаміки нового житлового будівництва. Запропоновано напрями корекції державної житлової політики з метою підвищення рівня задоволення потреб населення у соціальному житлі.

Ключові слова: *державна житлова політика; житлове будівництво; комфортність житла; житлові умови населення; соціальне житло.*

Рис. 3. Табл. 3. Літ. 18.

Александр П. Тищенко

ЕВРОПЕЙСКИЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ ЖИЛИЩНОГО ХОЗЯЙСТВА: ОРИЕНТИРЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье осуществлен компаративный анализ количественных и качественных показателей развития жилищного хозяйства и жилищных условий населения в европейских странах и в Украине. Дана оценка уровня комфортности имеющегося жилья и динамики нового жилищного строительства. Предложены направления коррекции государственной жилищной политики с целью повышения уровня удовлетворения потребностей населения в социальном жилье.

Ключевые слова: *государственная жилищная политика; жилищное строительство; комфортность жилья; жилищные условия населения; социальное жилье.*

Oleksandr P. Tyshchenko[1]

EUROPEAN APPROACH TO HOUSING DEVELOPMENT: GUIDANCE FOR UKRAINE

This article provides a comparative analysis of quantitative and qualitative indicators of housing and living conditions of population in European countries and in Ukraine. It estimates the level of comfort of the existing housing as well as the dynamics of new housing construction. The ways for improving the state housing policy aimed at satisfaction of people's needs in social housing are suggested.

Keywords: *public housing policy; residential housing; housing comfort; living conditions of population, social housing.*

Постановка проблеми. Обраний Україною курс на інтеграцію до європейського співтовариства потребує визначення нових стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, реформування структури національної економіки, створення умов та можливостей для всебічного людського розвитку.

Базовим індикатором, що характеризує життєвий рівень населення та закріплений у Конституції України як необхідна умова забезпечення прав і свобод громадян, безперечно, виступає наявність житла та його якісні характеристики. Отже, ступінь вирішеності «житлового питання» в нашій державі з кількісної та якісної точок зору слід розглядати як визначальний критерій наближення та відповідності європейським умовам життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками житлову проблематику в українській економіці досліджували О.А. Більовський [3],

[1] Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Ukraine.

© *Олександр П. Тищенко, 2015*

В.І. Воськало [4], О.В. Димченко [5], Т.М. Качала [8], Ю.М. Манцевич [9], Ю.М. Сафонов [12], В.Г. Сєвка [13], О.І. Шевчук [17] та ін. Згаданими авторами розглянуто стан та проблеми розвитку житлово-комунального господарства країни, запропоновано різноманітні механізми залучення додаткових фінансових ресурсів у житлове будівництво, обґрунтовано підходи, з урахуванням досвіду інших країн щодо реформування системи управління житлово-комунальною сферою, здійснено оцінку ефективності державної житлової політики та визначено напрями її удосконалення.

Невирішені раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій та сформованих у них пропозицій щодо шляхів розв'язання житлової проблеми в Україні, диференціація за кількісними та якісними показниками розвитку галузі у порівнянні з європейськими країнами продовжує зростати не на користь нашої держави. Тому виникає потреба у вивченні практики інших держав щодо здійснення житлової політики, оцінки її результатів та використання як нових сучасних орієнтирів у вітчизняній практиці житлового будівництва, що є вкрай актуальним в світлі майбутньої інтеграції України у Європейське Співтовариство.

Метою дослідження є оцінка забезпеченості населення України житлом у порівнянні з країнами ЄС й деякими пострадянськими країнами, теперішнього стану житлового господарства країни, комфортності наявного житла та обґрунтування пропозицій щодо корегування житлової політики держави з врахуванням європейських орієнтирів, а також економічних та адміністративних інструментів, спрямованих на прискорення темпів розвитку житлового господарства країни.

Основні результати дослідження. Найбільш узагальненим показником, що використовується для оцінки наявного потенціалу житлового господарства країни та фактичного рівня забезпеченості населення житлом, є показник загальної житлової площі у розрахунку на 1 особу. Наочне уявлення про відмінності за цим показником в країнах ЄС та колишніх пострадянських країнах – сусідах України (Білорусь, Молдова, Росія) – дають статистичні дані, наведені у табл. 1.

Провідні позиції щодо забезпечення населення житловою площею серед європейських країн посідають Люксембург (66,3 м^2 на 1 особу) та Данія (51,4 м^2). В інших економічно високорозвинених країнах Європи значення даного показника перевищують 40 м^2 на 1 особу або наближаються до цієї величини. З числа колишніх соціалістичних країн найвища середня забезпеченість житловою площею досягнута в Угорщині (31,2 м^2 на 1 особу), а з числа пострадянських країн – в Естонії (29,7 м^2). Україна у загальному рейтингу, зі значенням 23,8 м^2 на 1особу, знаходиться на одному з останніх місць і відстає від першої десятки країн у 1,5–2,8 рази. При цьому слід зазначити, що позитивна динаміка приросту житлової площі у нашій країні останніми роками значною мірою відбувалася за рахунок скорочення чисельності населення. Крім того, давність наведених статистичних даних по більшості країн складає 5–10 років. Отже, це дає усі підстави для висновку, що реальне відставання України від розвинених країн є ще більшим. А при збереженні тенденції зро-

стання середнього рівня забезпеченості житлом (за 23 роки приріст загальної житлової площі на 1 особу склав 6,0 м^2) для наближення, скажімо, до рівня у 40 м^2 на 1 особу нашій країні знадобиться як мінімум 60–65 років. Слід враховувати й те, що ці терміни можуть бути ще більшими, оскільки останніми роками в країні спостерігається уповільнення темпів приросту житлової площі у розрахунку на 1 особу (рис. 1).

Таблиця 1. **Групування країн ЄС* та деяких країн СНД за показниками, що характеризують житлові умови населення****

Країни	Показники							
	Загальна житлова площа на 1 особу		Кількість кімнат на 1 особу		Розподіл житлових приміщень за кількістю кімнат, %			
	рік	м^2	рік	одиниць	рік	менше 3-х	3–5	6 і більше
Люксембург	2008	66,3	2008	2,3	...[1)]	...	...	...
Данія	2009	51,4	2008	2,0	2005	24,8	61,4	6,0
Швеція	2008	45,2	2008	2,0	...	...	...	...
Велика Британія	2001	44,0	2000	2,3	1991	5,0	60,1	34,9
Австрія	2009	42,9	2009	1,8	2004	23,6	62,5	13,9
Німеччина	2006	42,9	2008	2,2	2010	8,3	70,2	21,6
Нідерланди	2000	41,0	2009	2,3	2002	9,3	76,7	14,0
Франція	2006	39,9	2006	1,8	2002	18,3	65,5	16,3
Фінляндія	2009	38,9	2008	1,8	2009	23,7	61,5	13,6
Італія	2001	36,5	2000	1,6	1991	8,5	76,2	15,3
Ірландія	2002	35,0	2005	2,1	2002	5,0	52,3	42,8
Мальта	2002	34,3	2005	2,5	...	...	...	...
Іспанія	2008	33,0	2008	1,8	2001	3,0	67,8	29,3
Угорщина	2005	31,2	2009	1,1	2011	52,2	47,8[2)]	...
Словенія	2004	30,9	2000	1,5	2002	42,7	53,4	3,6
Греція	2001	30,6	2000	1,4	2001	9,7	81,3	9,0
Естонія	2009	29,7	2004	2,3	2008	51,0	46,7	2,3
Чехія	2001	28,7	2001	1,1	2001	40,2	55,2	3,6
Латвія	2008	27,0	2008	1,2	2003	61,9	37,0	1,0
Словаччина	2001	26,0	2001	1,0	2001	27,1	72,9	...
Білорусь	2012	25,4	2013	1,0[3)]	2011	57,1	42,9[2)]	...
Болгарія	2008	25,2	...	...	2011	41,6	54,0	4,4
Литва	2008	24,9	...	...	2010	51,5	48,5[2)]	...
Польща	2008	24,2	2008	1,3	2002	17,1	72,0	10,8
Україна	2013	23,8	2013	1,0[3)]	2013	56,4	43,2	0,4
Росія	2012	23,4	2012	1,0[3)]	2011	63,2	36,8[2)]	...
Молдова	2011	22,4	...	...	2011	42,8	57,2[2)]	...
Румунія	2008	15,0	2008	1,0	2002	18,5	77,4	4,1

* За виключенням Бельгії, Кіпру, Португалії та Хорватії через відсутність даних по цих країнах.

** складено і розраховано за даними [2; 6; 7; 10; 11; 15; 18].

[1)] відомості відсутні; [2)] 3 і більше кімнат; [3)] за оцінкою автора.

Про якість житлових умов населення можна судити за середньою кількістю кімнат у розрахунку на людину. Україна за даним показником (близько 1 кімнати на 1 особу), разом Білоруссю, Росією, Румунією, Словаччиною, є аут-

сайдером серед європейських країн, відстаючи від лідерів в 1,5–2,5 рази. Аналіз структури побудованого житла (табл. 1) свідчить, що у більшості європейських країн понад 50% житлового фонду становлять 3–5-кімнатні житлові приміщення – від 53,2% в Ірландії до 81,3% в Греції. Однак в Угорщині та пострадянських країнах (Естонії, Латвії, Литві, Білорусі, Росії, Україні) частка таких приміщень становить менше 50%. Привертає увагу й той факт, що у розвинених країнах досить високою є частка 6-кімнатних і більших приміщень, причому у деяких країнах вона є досить вагомою – понад 20%. Наприклад, у Німеччині – 21,6%, в Іспанії – 29,3%, у Великій Британії – 34,9%, в Ірландії – 42,8%. У більшості ж пострадянських країн облік житла з великою кількістю кімнат (6 та більше) взагалі окремо не здійснюється. В Україні частка такого житла була найнижчою серед усіх країн, що аналізувалися, і складала на початок 2014 р. усього 0,4% загального житлового фонду.

Рис. 1. **Динаміка чисельності населення України та рівня його забезпеченості житлом,** *складено за даними* [16]

Результати проведених Державною службою статистики України спеціальних обстежень домогосподарств [14] свідчать про значне відхилення, у бік погіршення, фактичних умов проживання значної частини населення від середнього показника кількості кімнат по країні, що припадають на 1 особу.

Так, близько 60% усіх домогосподарств, що займають одну кімнату, мають чисельний склад 2 і більше осіб, у понад 40% домогосподарств, що займають дві кімнати, їх чисельний склад перевищує 2 особи, понад 25% домогосподарств, що займають три кімнати, мають у своєму складі 4 та більше осіб (табл. 2).

Як наслідок, станом на 2014 р., житлова площа, що припадає на 1 особу, у 39,8% домогосподарств країни становила менше величини офіційно встановленої та зафіксованої у ст. 47 Житлового Кодексу України норми у 13,65 м^2, у т.ч. у 9,7% господарств вона була меншою за 7,5 м^2, а у ряді регіонів країни (Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська області) частка таких домогосподарств становила понад 12%, а найбільше у м. Києві – 19,8% [14, *35*].

Таблиця 2. **Розподіл домогосподарств України за чисельним складом та умовами проживання (станом на 2014 рік)***

Чисельний склад домогосподарств, осіб	Питома вага домогосподарств, що займають, %			
	1 кімнату	2 кімнати	3 кімнати	4 і більше кімнат
1 особа	40,5	25,5	17,7	11,5
2 особи	29,3	33,2	30,4	27,8
3 особи	21,3	23,2	26,2	27,2
4 особи та більше	8,9	18,1	25,7	33,5

* складено за даними [14].

Цілком очевидно, що на тлі фактичних середніх показників забезпеченості житлом у розвинених країнах та стрімким розширенням, під впливом інноваційних процесів зміни стилю діяльності та відпочинку, збільшенням техніко-технологічних можливостей задоволення різноманітних людських потреб у повсякденному житті, українська норма житлової площі на 1 особу, прийнята ще на початку 1980-х рр., нині виглядає застарілою і абсолютно не забезпечує повноцінного фізичного, психологічного відновлення людини, її інтелектуального розвитку та не дає змоги дотримуватись більш-менш комфортних санітарно-гігієнічних умов проживання. На нашу думку, вона потребує «осучаснення» – перегляду у бік підвищення, з врахуванням рекомендацій психологів, педагогів, екологів, архітекторів та інших фахівців.

Не менш важливою характеристикою житлового господарства будь-якої країни та умов проживання населення виступає комфортність збудованого житла, яка характеризується наявністю у ньому водопроводу, каналізації, душової (ванни), гарячого водопостачання, центрального опалення.

За рівнем забезпеченості житлового фонду зазначеними благами (послугами) Україна посідає одне з останніх місць у Європі – гіршою ситуація є тільки у Молдові. Крім того, у деяких південних країнах рівень обладнання житлових приміщень центральним опаленням є нижчим, що можна пов'язати з теплим кліматом. Так, наприклад, в Україні водопроводом обладнано лише 60,4% житла, в той же час у сусідній Білорусі – 74,8%, у Росії – 79,0%, а у більшості західноєвропейських країн – 90–100% (рис. 2). Аналогічна тенденція спостерігається й за іншими видами послуг – наявністю ванни (душової), гарячого водопостачання, водовідведення. Найболючішою для України є проблема обладнання житла гарячим водопостачанням. Частка житла, де така послуга надається, становить 45,1% від загальної кількості житла по країні, у тому числі по міських поселеннях – 61,2% а по сільській місцевості лише – 12,7% [7, *47–49*].

Суттєве відставання України від більшості європейських країн за кількісними та якісними показниками умов проживання населення, рівнем комфортності житла, на фоні понад 7 млн домогосподарств, забезпечених житлом нижче встановленої чинним законодавством норми, є серйозним дестабілізуючим чинником, що загострює соціальні проблеми в країні та актуалізує необхідність корегування житлової політики держави з метою більш повного та якісного забезпечення конституційного права на житло усіх громадян країни.

Іншого шляху розв'язання даної проблеми, крім будівництва нового житла, не існує. Однак й за його обсягами Україна також знаходиться у числі аутсайдерів серед країн Європи.

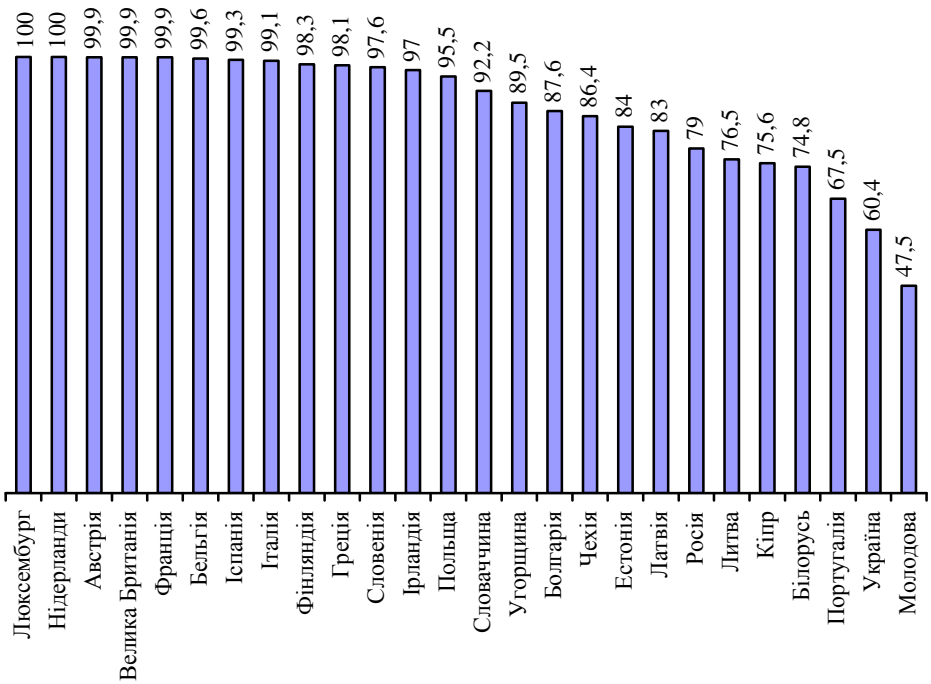

Рис. 2. **Питома вага квартир, обладнаних водопроводом,** *%, складено за даними* [2; 6; 7; 10; 11; 15; 18]

Фактичні дані щодо обсягів житлового будівництва останніми роками в європейських країнах свідчать про вкрай невтішні перспективи для України у питанні розв'язання житлової проблеми. Так, за період 2009–2012 рр. в Україні в середньому за рік у розрахунку на 10000 населення будувалось усього 17 квартир, що у рази менше, ніж в сусідніх країнах (Білорусь, Польща, Росія), які нині так само мають доволі низький рівень забезпеченості населення житловою площею у порівнянні з іншими країнами, але увійшли у число 6 держав, де відносний показник будівництва житла є найвищим у Європі (рис. 3). Більше квартир у порівнянні з Україною будується й в країнах з вже досягнутим високим середнім рівнем забезпеченості населення житлом. Збереження зазначених розбіжностей у темпах будівництва житла вже найближчим часом може призвести до подальшої дивергенції між Україною та більшістю європейських країн за показником загальної житлової площі в розрахунку на 1 особу.

У той же час Україна випереджає найближчі країни за середнім розміром побудованих квартир, що свідчить про орієнтацію будівельних компаній на першочергове задоволення потреб більш заможних громадян та аж ніяким чином не сприяє вирішенню житлових проблем основної частини населення країни й призводить до подальшого його розшарування. Так, наприклад, якщо у 2011 р. показник середнього розміру побудованих квартир в Україні склав 114 м^2 (а у 2012 р. – вже 118 м^2) загальної житлової площі, то у Росії та Білорусі він досяг рівня лише 78 м^2, в Угорщині – 103 м^2, у Польщі – 107 м^2 [6, *199*].

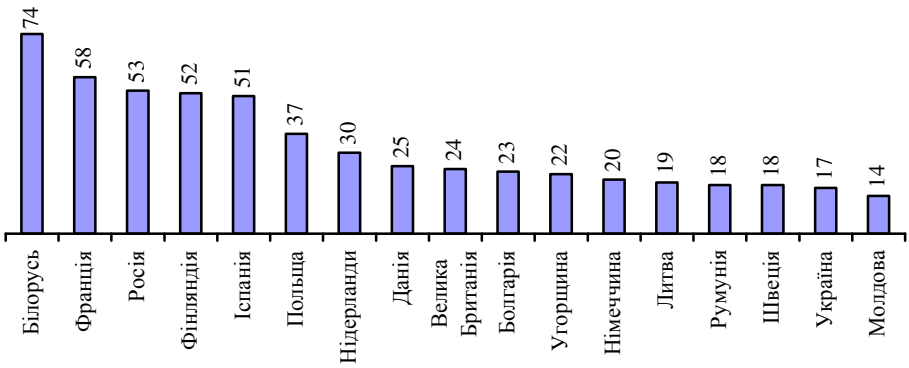

Рис. 3. **Середньорічна кількість побудованих квартир на 10000 населення у 2009–2012 рр.,** *розраховано і побудовано за даними* [6]

В нинішніх умовах, які, за оцінками вітчизняних фахівців [3, *13*], визначаються як житлова криза, доцільним є внесення певних коректив у політику держави в сфері будівництва житла шляхом зміни його структури через економічне стимулювання спорудження квартир меншої площі, що сприяло б зростанню кількості потенційних покупців та покращенню умов проживання більшої частки населення. Для цього, як свідчить аналіз чинної нормативної бази, є усі юридичні підстави. Зокрема, відповідними будівельними нормами [1] в Україні регламентовано спорудження двох категорій житла, залежно від рівня його комфортності та соціальної спрямованості – комерційного (I категорія) та соціального (II категорія).

Проблема полягає у пошуку та застосуванні відповідних державних інструментів, які забезпечать ефективне вирішення проблеми збільшення частки будівництва саме соціального житла, оскільки орієнтація у попередні роки на суто ринкові регулятори призвела до мінімізації його спорудження в країні, що наочно підтверджується даними про частку сімей, які одержали житло та покращили свої житлові умови, перебуваючи на квартирному обліку. Неухильне зниження частки таких сімей в країні спостерігалось, протягом 2005–2013 років. За цей період вона знизилася з 1,5% до 0,6% на рік від загальної кількості сімей, що перебували на квартирному обліку [16, *395*].

Варто зауважити, що встановлені будівельні норми (табл. 3) вочевидь потребують, з метою осучаснення, певного внесення змін у планувальні рішення: збільшення мінімальної площі кухонь та загальної кімнати на 3–4 м^2, а усієї квартири – на 10–12 м^2. Це значно додало б квартирам функціональності та комфортності; необхідними складовими сучасних осель мають стати і додаткові приміщення – гардеробні, комори, балкони (лоджії). У той же час доцільно розглянути питання виключення з переліку соціального житла 4- та 5-кімнатних квартир.

З цією метою було б доцільно запровадити з боку відповідних державних виконавчих структур механізм контролю (або адміністративного або використання економічних важелів) за структурою житла, що має споруджуватися будівельними компаніями, шляхом внесення відповідних змін у чинні нормативні документи. Використання такого підходу дозволить кількісно збільши-

ти пропозицію готового житла на ринку, а, отже й задоволення попиту населення, що потребує покращення житлових умов за рахунок його здешевлення.

Таблиця 3. **Чинні норми площі окремих приміщень при спорудженні соціального житла***

Тип квартири (кількість житлових кімнат)	Нижня і верхня межа площі квартири, м^2	Площа загальної кімнати, м^2	Мінімальна площа спальні на 1 (2) особи, м^2	Мінімальна площа кухні, м^2
1	30–40	не менше 15	-	7
2	48–58	не менше 17	10 (14)	8
3	60–70	не менше 17	10 (14)	8
4	74–85	не менше 17	10 (14)	8
5	92–98	не менше 17	10 (14)	8

* складено за даними [1].

З іншого боку, в умовах обмеженості бюджетних можливостей щодо виділення фінансових ресурсів на будівництво житла та невисоких доходів населення актуальним є пошук додаткових фінансових ресурсів.

Як варіант може розглядатися спрямування частини податків, що сплачуються громадянами (податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок суб'єктів підприємницької діяльності) та підприємствами (пільги зі сплати податку на прибуток, що спрямовується на будівництво житла для працівників) на оплату вартості придбаного власного житла. Такий порядок доцільно запровадити для окремих категорій громадян, які мають бажання придбати соціальне житло, потребують покращення житлових умов та отримують достатні доходи для його оплати протягом встановленої кількості років. Запропонований механізм здатний забезпечити розвиток державно-приватного партнерства у сфері житлового будівництва (у держави немає коштів — але вона сприяє їх цільовому витрачанню населенням на придбання житла), що також може послугувати додатковим стимулом для працівників у більш високих заробітках та сприятиме виведенню частини зарплат із тіні.

На розв'язання житлової проблеми в Україні позитивно може вплинути й стимулювання розвитку системи будівництва соціального житла та здавання його в оренду державними інституціями, що забезпечить цивілізоване функціонування ринку орендованого житла та зменшить його вартість.

Висновки. Проведений у статі аналіз засвідчив, що орієнтація України на майбутню інтеграцію у Європейське Співтовариство потребує швидкого «підтягування» до рівня країн ЄС за соціальними параметрами, що характеризують життєвий рівень населення, зокрема, за кількісними та якісними показниками розвитку житлового господарства. На основі досягнутого у розвинених європейських країнах рівня забезпечення населення житлом і житлово-комунальними послугами мають бути переглянуті і встановлені нові сучасні соціальні стандарти житлового будівництва та його якості в Україні, з врахуванням доступності житла для тих верств населення, які потребують покращення житлових умов.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в обґрунтуванні економічних інструментів державного впливу, які дозволять забезпечити додатковий приплив фінансових ресурсів та активізувати державно-приватне партнерство

у сфері житлового будівництва, у тому числі шляхом розвитку ринку орендного житла.

1. Про затвердження Державних будівельних норм України «Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення ДБН В.2.2–15–2005: Наказом Держбуду України від 18.05.2005 №80 // www.gioc.kiev.ua.

2. «Группа восьми» в цифрах: Стат. сборник / Отв. за выпуск Н.И. Пашинцева, И.В. Воронина, Л.А. Казаченко. – М.: Федеральная служба государственной статистики, 2004. – 118 с.

3. *Більовський О.А.* Державна житлова політика України: проблема соціально-економічної ефективності: Аналіт. доповідь. – К.: НІСД, 2012. – 136 с.

4. *Воськало В.І.* Стратегії розвитку житлового будівництва в Україні: Монографія. – Львів: НАН України, Ін-т регіон. дослідж., 2010. – 176 с.

5. *Димченко О.В.* Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: Монографія. – Харьков: ХНАМГ, 2009. – 356 с.

6. Жилищное строительство в Республике Беларусь: Стат. сборник / Отв. за выпуск А.А. Сидоров. – Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2014. – 203 с.

7. Житловий фонд України у 2013 році: Стат. бюлетень / Відп. за випуск І.В. Калачова. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 100 с.

8. *Качала Т.М.* Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу: Монографія / Черкаський держ. технологічний ун-т. – К.: Наукова думка, 2008. – 416 с.

9. *Манцевич Ю.М.* Соціально-економічні проблеми розвитку житлового господарства України і стратегія його удосконалення: Монографія. – К.: Профі, 2007. – 388 с.

10. Россия и страны мира. 2012: Стат. сборник / Росстат; Отв. за выпуск В.Б. Житков, И.В. Воронина, О.И. Калачева. – М., 2012. – 380 с.

11. Россия и страны-члены Европейского союза. 2013: Стат. сборник / Росстат; Отв. за выпуск В.Б. Житков, И.В. Воронина, О.И. Калачева. – М., 2013. – 273 с.

12. *Сафонов Ю.М., Євсєєва В.Г.* Житлова сфера в Україні: стан та тенденції розвитку // Ефективна економіка.– 2013.– №6 // www.economy.nayka.com.ua.

13. *Сєвка В.Г.* Відтворення економічного потенціалу житлового будівництва: теорія, методологія, практика: Монографія / Нац. акад. наук України, Ін-т економіки пром-сті, Донбас. нац. акад. буд-ва і архітектури. – Донецьк: Ноулідж, Донец. від-ня, 2014. – 482 с.

14. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2014 році: Стат. збірник / Відп. за випуск І.І. Осипова. – К.: Державна служба статистики, 2014. – 87 с.

15. Статистика по отраслях. Жилье // Национальное бюро статистики Республики Молдова // www.statistica.md.

16. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 534 с.

17. *Шевчук О.І.* Регіональна політика житлового будівництва: напрямки удосконалення: Монографія / Ужгород. нац. ун-т. – Ужгород: Ліга-Прес, 2010. – 211 с.

18. Housing Statistics in the European Union 2010. Ed. by Kees Dol, Marietta Haffner // www.bmwfw.gv.at.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2014.